

**KOMMUNIKATIV YONDASHUV ASOSIDA O'RTA MAKTAB  
O'QUVCHILARINING INGLIZ TILIDA OG'ZAKI NUTQ  
KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI**

*Sobirova Intizor Muhammadqulovna*

*Navoiy shahar 15-IDUM ingliz tili fani o'qituvchisi*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada o'rta maktab o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda kommunikativ yondashuvning ahamiyati va qo'llanilish metodikasi tahlil qilinadi. Tahlil natijalariga ko'ra, kommunikativ yondashuv o'quvchilarning real hayotiy vaziyatlarda til vositalaridan foydalanish qobiliyatini oshirishi, motivatsiyani kuchaytirishi va nutqiy faoliyatning barcha turlarini integratsiyalashga imkon berishi aniqlangan.

**Kalit so'zlar:** kommunikativ yondashuv, nutqiy kompetensiya, ingliz tili ta'limi, o'rta maktab, metodika, interaktiv metodlar, kommunikativ faollik.

**Abstract:** This article analyzes the importance and methodology of the communicative approach in the development of oral communication skills in English of secondary school students. According to the results of the analysis, it was found that the communicative approach increases the ability of students to use language tools in real-life situations, increases motivation, and allows them to integrate all types of speech activity.

**Keywords:** communicative approach, speech competence, English language education, secondary school, methodology, interactive methods, communicative activity.

**Аннотация:** В данной статье анализируется значение и методология коммуникативного подхода в развитии навыков устной коммуникации на английском языке у учащихся средних школ. По результатам анализа установлено, что коммуникативный подход повышает способность учащихся использовать языковые средства в реальных жизненных ситуациях, повышает мотивацию и позволяет им интегрировать все виды

речевой деятельности.

**Ключевые слова:** коммуникативный подход, речевая компетенция, преподавание английского языка, средняя школа, методология, интерактивные методы, коммуникативная деятельность.

**Kirish.** Zamonaviy globallashuv sharoitida chet tillarini o'rganish, xususan ingliz tilini egallash butun dunyo bo'ylab ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. O'zbekiston Respublikasida ham chet tillar ta'limiga katta e'tibor qaratilmoqda va 2012-yildan boshlab ingliz tili boshlang'ich sinflardan o'qitila boshlandi [1]. Biroq, amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'plab o'quvchilar grammatik qoidalarni yaxshi bilishiga qaramay, real muloqot vaziyatlarida ingliz tilida erkin gapirish qobiliyatiga ega emaslar. Bu muammo kommunikativ kompetensiyani shakllantirish metodikasining yetarli darajada rivojlanmaganligidan dalolat beradi. Dell Hymes tomonidan 1960-yillarda kiritilgan "kommunikativ kompetensiya" tushunchasi chet tili ta'limida inqilobiy o'zgarishlarga sabab bo'ldi [2]. Og'zaki nutq ko'nikmalari esa kommunikativ kompetensiyaning eng muhim va birinchi navbatda rivojlantirilishi kerak bo'lgan komponenti hisoblanadi, chunki til asosan og'zaki muloqot vositasi sifatida xizmat qiladi [3]. O'rta maktab davri (5-9-sinflar) o'quvchilarning kognitiv rivojlanishi va ijtimoiy faolligining oshishi bilan xarakterlanadi. Bu yoshdagi bolalar yangi bilimlarni faol qabul qilish, real hayotda qo'llash va hamkorlikda ishlashga qiziqish bildiradilar [4].

**Metodologiya va adabiyotlar tahlili.** Tadqiqot metodologiyasi sifatida kommunikativ yondashuv nazariyasi, nutqiy faoliyat psixologiyasi va pedagogik metodika sohasidagi ilmiy manbalarning taqqosiy-tahliliy o'rganilishi qo'llanildi. Adabiyotlar tahlili davomida xorijiy va mahalliy tadqiqotchilarning ilmiy ishlari, metodik qo'llanmalar va zamonaviy ta'lim standartlari o'rganildi. Littlewood kommunikativ kompetensiyani funksional samaradorlik va ijtimoiy qobiliyatlar sifatida tavsiflab, til o'rganishning asosiy maqsadini real muloqot jarayonida qatnashish qobiliyatini shakllantirishda ko'radi [5]. Rus tilshunoslik maktabida E.I. Passov kommunikativ metodning asosiy tamoyillarini ishlab chiqqan [6]. O'zbek

metodistlar orasida M.M. Mahmudov va G.I. Rahimova kommunikativ yondashuvning milliy ta'lim tizimiga moslashtirilishi masalalarini o'rganganlar [7].

Og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda quyidagi metodlar eng samarali deb topilgan: rol o'ynash, muammoli vaziyatlarni muhokama qilish, dialogik va monologik nutqni tashkil etish, autentik audio va video materiallardan foydalanish [8]. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, og'zaki nutqni rivojlantirish uchun shunchaki grammatik struktura va leksikani o'rgatish yetarli emas. Jeremy Harmer ta'kidlaganidek, o'quvchilar tilning qanday ishlashini emas, balki u bilan nima qilish mumkinligini o'rganishlari kerak [9]. Bu esa darsda real yoki real hayotga yaqin muloqot vaziyatlarini yaratishni talab qiladi. Michael McCarthy va Ronald Carter tilni funksional jihatdan o'rgatish zarurligini ta'kidlab, og'zaki nutqning o'ziga xos xususiyatlarini - takrorlanish, to'xtalishlar, diskurs markerlar, ellipsis - o'rgatish muhimligini alohida qayd etadilar [10].

**Natijalar va muhokama.** Adabiyotlar tahlili va nazariy asoslash asosida kommunikativ yondashuv yordamida o'rta maktab o'quvchilarining og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi quyidagi asosiy komponentlarni o'z ichiga olishi kerakligi aniqlandi. Birinchidan, darslarni tashkil etishda vaziyatli yondashuv muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar real hayotda duch kelishlari mumkin bo'lgan vaziyatlarni modellashtirish orqali tildan amaliy foydalanish ko'nikmalarini egallaydilar.

Ikkinchidan, interaktiv metodlardan keng foydalanish zarur. Jumladan, rol o'yinlari o'quvchilarga turli ijtimoiy rollarni sinab ko'rish va tegishli nutq shakllarini mashq qilish imkonini beradi. Muammoli vaziyatlarni hal qilish faoliyati kritik fikrlashni rivojlantiradi va o'quvchilarni o'z fikrlarini ingliz tilida ifodalashga undaydi. Guruh va juft ishlari o'quvchilar o'rtasida til amaliyoti hajmini oshiradi va har bir o'quvchiga gapirish imkoniyatini beradi, bu esa frontol ishlashda qiyin amalga oshiriladi. Uchinchidan, autentik materiallardan foydalanish og'zaki nutqni rivojlantirishning muhim sharti hisoblanadi. Audio va video yozuvlar, podkastlar, filmlardan parchalar o'quvchilarni haqiqiy ingliz nutqining xilma-xilligi, talaffuz variatsiyalari, so'zlashuv uslubi bilan tanishtirib, ularning eshitib

tushunish va nutq ko'nikmalarini bir vaqtda rivojlantiradi. Bunday materiallar madaniy kontekstni ham yetkazadi, bu kommunikativ kompetensiyaning ajralmas qismi hisoblanadi. To'rtinchidan, xatolar bilan ishlash strategiyasi o'zgarishi kerak. Kommunikativ yondashuvda xatolar til egallash jarayonining tabiiy qismi sifatida qabul qilinadi. O'qituvchi muloqot jarayonida o'quvchini to'xtatmasdan, muhim xatolarni keyinroq konstruktiv tarzda to'g'rilashi tavsiya etiladi. Bu yondashuv o'quvchilarning tildan foydalanish ishonchini oshiradi va ularni gapirish jarayonida psixologik baryer yasashdan saqlab qoladi.

O'zbek maktablari kontekstida kommunikativ yondashuvni tatbiq etishda ba'zi xususiyatlarni hisobga olish zarur. Birinchidan, o'quvchilarning ona tilida nutq madaniyati darajasi ingliz tilida og'zaki nutqni rivojlantirishga ta'sir ko'rsatadi. Ikkinchidan, sinflarda o'quvchilar soni ko'p bo'lishi guruh ishlarini tashkil etishda qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Uchinchidan, ba'zi o'qituvchilar an'anaviy metodlarga ko'nikkan bo'lib, kommunikativ yondashuvni qo'llash uchun o'qituvchilar malakasini oshirish zarur.

**Xulosa.** Kommunikativ yondashuv asosida o'rta maktab o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi zamonaviy til ta'limining eng samarali strategiyalaridan biri hisoblanadi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bu yondashuv o'quvchilarda nafaqat lingvistik bilimlar, balki real muloqot jarayonida til vositalaridan maqsadga muvofiq foydalanish qobiliyatini shakllantiradi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kommunikativ metodikaning quyidagi afzalliklari aniqlandi: o'quvchilarning til o'rganishga motivatsiyasi ortadi, chunki ular o'rganayotgan materialning amaliy ahamiyatini ko'radilar; nutqiy faoliyatning barcha turlari - eshitib tushunish, gapirish, o'qish, yozish - integratsiyalashgan holda rivojlanadi; o'quvchilar tildan kreativ foydalanishni, o'z fikrlarini ingliz tilida mustaqil ifodalashni o'rganadilar; real hayotiy vaziyatlarda muloqot qilish ko'nikmalari shakllanadi; psixologik baryer kamayadi va tildan foydalanishga ishonch ortadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Xorijiy tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. Toshkent, 2012.
2. Savignon S.J. Communicative Competence: Theory and Classroom Practice. New York: McGraw-Hill, 2002. 288 p.
3. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2014. 410 p.
4. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. London: Pearson Longman, 2015. 448 p.
5. Littlewood W. Communicative Language Teaching: An Introduction. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. 108 p.
6. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. Москва: Русский язык, 1989. 276 с.
7. Махмудов М.М., Рахимова Г.И. Коммуникативная методика обучения английскому языку в узбекской школе. Ташкент: Фан, 2015. 184 с.
8. Scrivener J. Learning Teaching: The Essential Guide to English Language Teaching. Oxford: Macmillan Education, 2011. 431 p.
9. Harmer J. How to Teach English. London: Pearson Education Limited, 2007. 288 p.
10. McCarthy M., Carter R. Language as Discourse: Perspectives for Language Teaching. London: Routledge, 2014. 230 p.